ਗੁਮਾਨ ਸਿੰਘ @ਲਾਲੋ@

ਰਾਜੂ ਭੀਖਾਭਾਈ ਚੌਹਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ

ਬਨਾਮ

ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ

(2021 ਦਾ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 940-941)

03 ਸਤੰਬਰ, 2021

[ਸ. ਅਬਦੁਲ ਨਜ਼ੀਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁਰਾਰੀ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 – ਧਾਰਾ 498ਏ ਅਤੇ 306 – ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਨੇ ਵਿਆਹ ਦੇ 8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪੀ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ - ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498 ਏ ਅਤੇ 306 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ (ਪਤੀ ਅਤੇ ਸੱਸ) ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ। 000/- ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ -1) ਤੋਂ ਉਕਤ ਰਕਮ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ - ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ - ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ - ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਸਬੂਤ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੋਲ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਸੀ - ਧਾਰਾ 498ਏ ਅਤੇ 306 ਆਈਪੀਸੀ, ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 - ਧਾਰਾ 113 ਏ.

ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ - ਘਰੇਲੂ ਬੇਰਹਿਮੀ - ਗਵਾਹ - ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ / ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ - ਕਿਹਾ: ਅਕਸਰ, ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜੁਰਮ ਘਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂ ਅਣਜੁੜਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗਵਾਹ ਬਣਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ - ਘਰੇਲੂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਪੀੜਤ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਦਮੇ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ - ਕਾਨੂੰਨ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ - ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 - ਸ. 498 ਏ.

ਸਬੂਤ - ਗਵਾਹ - ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ - ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ - ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ: ਕਿਸੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-

ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ/ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ, ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਸ. 113ਏ ਅਤੇ 4 – ਐਸ.4 ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ 'ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਹਨ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 'ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਹੈ' - ਅਰਥ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ 113ਏ – ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ - ਧਾਰਾ 113-ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਤਿੰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ: (i) ਔਰਤ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ii) ਅਜਿਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ (iii) ਦੋਸ਼-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਕੀਤੀ ਸੀ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇੱਕ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਆਯੋਜਿਤ 1. ਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

1.1. ਅਕਸਰ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜੁਰਮ ਘਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਬਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂ ਅਣਜੁੜਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਨੰਬਰ ਲਈ ਗਵਾਹ ਬਣਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ਘਰੇਲੂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਔਰਤ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਦਮੇ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ/ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 21] [34-ਜੀ-ਐਚ]

1.2. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮੀਆਂ ਹਨ; ਕੀ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ/ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ, ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 22] [35-ਬੀ-ਡੀ]

1.3. ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ -1, 2, 3 ਅਤੇ 4, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਗਵਾਹ ਹਨ. ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੌਤਿਕ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਇਕਸਾਰ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 24] [37-ਐਫ-ਜੀ]

1.4. ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨੂੰ 25,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ -1) ਤੋਂ ਉਕਤ ਰਕਮ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ (ਬੀ) ਤਹਿਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 25] [37-ਜੀ-ਐਚ; 38-ਏ]

2. ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113 ਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 (ਜੋ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 27] [39-ਏ]

2.1. ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ, ਵਿਆਹ ਦੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਵਿੱਚ ਜੋੜੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਬੇਰਹਿਮੀ' ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਵਿੱਚ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 13, 14] [31-ਐਫ; 32-ਬੀ]

2.2. ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਤਿੰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ: (i) ਔਰਤ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ii) ਅਜਿਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ (iii) ਦੋਸ਼ੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ, ਤਿੰਨੋਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 32, 33, 34] [41- ਸੀ-ਐਫ]

2.3. ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸਬੂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੇਰਹਿਮੀ ਜਾਂ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। [ਪੈਰਾ 37 ਅਤੇ 38] [42-ਬੀ-ਡੀ]

2.4. ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ

ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਬੂਤ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੋਲ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਤਹਿਤ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ। (ਪੈਰਾ 44, 45) [45-ਜੀ; 48-ਏ-ਬੀ]

3. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 46] [48-ਬੀ-ਸੀ,]

ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (2020) 14 ਐਸਸੀਸੀ 264 - ਵਿਲੱਖਣ।

ਮਰਾਨਾਡੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ ਪੁਲਿਸ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ (2008) 16 ਐਸਸੀਸੀ 529: [2008] 13 ਐਸਸੀਆਰ 487; *ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ* (2001) 9 ਐਸਸੀਸੀ 618 : [2001] 4 ਬੇਨਤੀ ਐਸਸੀਆਰ 247; *ਰਮੇਸ਼ ਵਿਠਲ ਪਾਟਿਲ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ।* (2014) 11 ਐਸਸੀਸੀ 516; *ਸਤੀਸ਼ ਸ਼ੈੱਟੀ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ* (2016) 12 ਐਸਸੀਸੀ 759: [2016] 3 ਐਸਸੀਆਰ 145; ਅਤੇ *ਕੇ. ਪ੍ਰੇਮਾ, ਐਸ. ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ ਬਨਾਮ ਯਾਦਵਲਾ, ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ।* (2003) 1 ਐਸਸੀਸੀ 217 : [2002] 3 ਬੇਨਤੀ ਐਸਸੀਆਰ 339 – ਭਰੋਸੇ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[2008] 13 ਐਸਸੀਆਰ 487	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 23
[2001] 4 ਬੇਨਤੀ ਐਸਸੀਆਰ 247	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 31
(2014) 11 ਐਸਸੀਸੀ 516	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 39
[2016] 3 ਐਸਸੀਆਰ 145	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 40
[2002] 3 ਬੇਨਤੀ ਐਸਸੀਆਰ 339	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 40
(2020) 14 ਐਸਸੀਸੀ 264	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 42

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2021 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 940-941.

ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 08.02.2019 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ 28.12.2018 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2000 ਦੀ ਆਰ/ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 833 ਅਤੇ 2019 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਵਿਭਿੰਨ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਵਿੱਚ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਮਿਤੀ 07.03.2019।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਚੌਬੇ, ਮੁਹੰਮਦ ਤਾਹਿਰ ਐਮ ਹਕੀਮ, ਏਜਾਜ਼ ਮਕਬੂਲ , ਵਰਿਸ਼ ਏ ਮਨਸੂਰੀ, ਮੁਹੰਮਦ ਯਿਸੂ ਐਮ ਹਕੀਮ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਪਨਵਿਤਾ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ, ਅਨਿਰੁਧ ਪੀ. ਮਈ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁਰਾਰੀ, ਜੇ.

1. ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

2. ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਮਾਣਯੋਗ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਹਾਈ ਕੋਰਟ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ 28.12.2018 ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ 2000 ਦੇ ਆਰ/ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 833 ਵਿੱਚ 08.02.2019 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਮਿਸਕ ਅਰਜ਼ੀ (ਸਮਾਂ ਵਧਾਉਣ ਲਈ) ਨੰਬਰ 1 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

3. ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 1998 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 92 ਵਿੱਚ ਵਡੋਦਰਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ 27.07.2000 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306, 498 ਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 114 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਆਈਪੀਸੀ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

4. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਵਿਆਹ 27.04.1997 ਨੂੰ ਤਾਹੇਰਾ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਮ੍ਰਿਤਕ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੋਵਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਲਗਾਤਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨੂੰ ਮੱਝਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ -1) ਤੋਂ 25,000/- ਰੁਪਏ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੁੱਧ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਮਾੜੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਕਸਰ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਸੱਸ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਝਗੜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨੇ 14.12.1997 ਨੂੰ 17:00 ਤੋਂ 17:30 ਵਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ 8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਗਾਤਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ।

5. ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਪਾਦਰਾ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਜੋ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498 ਏ ਅਤੇ 306 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 114 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ 1997 ਦੀ ਆਈਸੀਆਰ ਨੰਬਰ 34 ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਦਰਾ ਦੇ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕੇਸ 1998 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 92 ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਕਸੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

6. ਕੇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੱਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਤਹਿਤ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

7. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498 ਏ ਅਤੇ 306 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 500/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 500/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।

8. ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਦੁੱਧ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੱਝਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦਾ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਉਪਲਬਧ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੇਸ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

9. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 25,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਵਿਦਵਾਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

10. ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਅਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਚੌਬੇ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵੱਡੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਦੁੱਧ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਮੱਝਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕਿਸੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸਦਾ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਅੱਗੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ।

11. ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਪਨਵਿਤਾ ਪ੍ਰਿਯਨਾਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

12. ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦਿਤ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਵੀ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

13. ਇਹ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਤ ਵਿਆਹ ਦੇ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਵਿਚ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸੈਕਸ਼ਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

> "113ਏ. ***ਕਿਸੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾ***
>
> *ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕੇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ*

ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਵਿਆਖਿਆ- ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, "ਬੇਰਹਿਮੀ" ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498 ਏ (1860 ਦਾ 45) ਵਿੱਚ ਹੈ।

14. ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਵਿੱਚ ਜੋੜੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 'ਬੇਰਹਿਮੀ' ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"498ਏ. ***ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਪਤੀ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਉਸ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ***- *ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਪਤੀ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਅਜਿਹੀ ਔਰਤ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।*

ਵਿਆਖਿਆ:- ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ, "ਬੇਰਹਿਮੀ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ-

(ਏ) ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਜੋ ਔਰਤ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਔਰਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਅੰਗ ਜਾਂ ਸਿਹਤ (ਚਾਹੇ ਮਾਨਸਿਕ ਜਾਂ ਸਰੀਰਕ) ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟ ਜਾਂ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ; ਜਾਂ

(ਬੀ) ਉਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਕੀਮਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

15. ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਧੀ ਸੀ, ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ ਸੱਸ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਮੱਝਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ 25,000 ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੁੱਧ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਨ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ 25,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਸੱਸ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਝਗੜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਅਤੇ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਸਹਿ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ 14.12.1997 ਨੂੰ 17:00 ਤੋਂ 17:30 ਵਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ।

16. ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ, ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਅਤੇ 306 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ 1997 ਦੇ ਆਈ-ਸੀ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 341 ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 114 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

17. ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਮੁਸਤਫਾ ਛੋਟੂਭਾਈ ਘੋਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੀਵਨ ਸੁਖਾਲਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਆਹ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਤਾਹਿਰਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਮੱਝਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਤੋਂ 25,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਮੰਗਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਹ ਉਕਤ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਵੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਨ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਧੀ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਅਕਸਰ ਬੁਰਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2, ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਝਗੜਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ (ਪੀਡਬਲਯੂ -4) ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਦਮਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਤਾਹਿਰਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ (ਪੀਡਬਲਯੂ -4) ਤੋਂ 500/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਅਜਮੇਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਤ ਕਰੀਬ 1:30 ਵਜੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਆਇਆ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਟੱਲ ਸੀ. ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੁਝ ਦਰਦ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਲਈ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਲਾਜ ਜਾਂ ਦਵਾਈ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕੇ। ਦਰਅਸਲ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

18. ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਪੀਡਬਲਯੂ -4, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮਾਂ ਦਰੀਆਬੇਨ ਮੁਸਤਫਾ ਘੋਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਭਰਾ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਅਹਿਮਦਭਾਈ ਛੋਟੂਭਾਈ ਘੋਰੀ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -5, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਹਨੀਫ ਮੁਸਤਫਾ ਘੋਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

19. ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਦੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਕਿਸੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰੀ ਜਾਂ ਦਵਾਈ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਭਗ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਲੰਬਾ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਕਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

20. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੇਸ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

21. ਅਕਸਰ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜੁਰਮ ਘਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂ ਅਣਜੁੜਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਨੰਬਰ ਲਈ ਗਵਾਹ ਬਣਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ਘਰੇਲੂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਔਰਤ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਦਮੇ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ/ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਮੁੱਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

22. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮੀਆਂ ਹਨ; ਕੀ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ/ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

23. ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ***ਮਰਾਨਾਡੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ*** ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ:

> *"ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਸਿਰਫ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਹੋਰ ਠੋਸ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਵੀ ਨਜਿੱਠਾਂਗੇ।*
>
> *"ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਕਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦਾ। ਜੇ ਝੂਠੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਪੂਰਵਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਠੋਸ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ।*

---

1 (2008) 16 ਐਸਸੀਸੀ 529

11. *ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ* (ਏਆਈਆਰ 1953 ਐਸਸੀ 364) ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"26. *ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਗੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਕੋਲ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਰਗੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਆਲੋਚਨਾ ਲਈ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦਾ ਤੱਥ ਅਕਸਰ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਪੱਕੀ ਗਰੰਟੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਪਕ ਆਮੀਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ. ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਿਰਫ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਕਸਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"*

ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਗੁਲੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (1974 (3) ਐਸਸੀਸੀ 698) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਡੀਵੇਲੂ ਥੇਵਰ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ (ਏਆਈਆਰ 1957 ਐਸਸੀ 614) 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

13. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗਵਾਹ ਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੱਖਪਾਤੀ ਗਵਾਹ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ ਕਿ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਵਿਵੀਅਨ ਬੋਸ, ਜੇ. ਰਾਹੀਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:

"25. ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਔਰਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਤ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਲਟਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਜੇ ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹਾਂ।

ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਮ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੈਂਚ ਨੇ - `ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ` (ਏਆਈਆਰ 1952 ਐਸਸੀ 54 ਪੰਨਾ 59) ਵਿੱਚ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਜੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ।

14. ਦੁਬਾਰਾ ਮਸਾਲਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ (ਏਆਈਆਰ 1965 ਐਸਸੀ 202) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ: (ਪੰਨਾ 209-210 ਪੈਰਾ 14):

"14.....ਪਰ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਾ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ..... ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਕਿ ਇਹ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੈ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਖਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਆਂਇਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ"।

15. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ (ਏਆਈਆਰ 1973 ਐਸਸੀ 2407), ਲਹਿਣਾ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (2002 (3) ਐਸਸੀਸੀ 76) ਅਤੇ ਗੰਗਾਧਰ ਬੇਹਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ (2002 (8) ਐਸਸੀਸੀ 381) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਹਨ।

24. ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ -1, 2, 3 ਅਤੇ 4, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਗਵਾਹ ਹਨ. ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੌਤਿਕ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਇਕਸਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

25. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨੂੰ 25,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ -1) ਤੋਂ ਉਕਤ ਰਕਮ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

26. ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪੀਣ ਨਾਲ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਪੀਡਬਲਯੂ -2, ਡਾ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ:-

> "15/12/1997 ਨੂੰ ਮੈਂ ਗਾਂਧੀ ਵਿਖੇ ਪੀਐਮਸੀ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ 3-15 ਵਜੇ ਤਾਹੇਰਾ ਗੁਮਾਨ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਲਗਭਗ 3-30 ਘੰਟੇ ਸੀ। ਪੈਨਲ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਡਾ ਰੋਲੀਸ਼ਰਨ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜਕੋਟ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੱਟਾਂ ਲਈ, ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਧਾਗੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ. ਸੱਜੀ ਜੰਘ 'ਤੇ ਆਮ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਹਰੀ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਮੌਤ ਕੁੱਟ-ਮਾਰ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪੇਟ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੋ ਖਾਸ ਚੀਜ਼ ਬਾਹਰ ਆਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਦਬੂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਅੰਤੜੀ, ਜਿਗਰ, ਗੁਰਦੇ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਾਇੰਸ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸਲ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਰਿਪੋਰਟ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਕ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਪੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਗਲੇਰੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ 8/9 ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਡਾਇਜ਼ੀਨੋਨ ਆਰਗੇਨੋਫਾਸਫੇਟ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਦੀ ਮੌਤ ਜ਼ਹਿਰ ਪੀਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੈਨਲ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ 8/7 ਵਜੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਸ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਦਸਤਖਤ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ 17 ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਬਰਕਰਾਰ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ।

27. ਹੁਣ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਹੈ ਕਿ

ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪੀ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ, ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113 ਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

28. ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

29. ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 107 ਵਿੱਚ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

<u>ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 107</u>

107. ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣਾ—ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ

(ਪਹਿਲਾ) - ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣਾ; ਜਾਂ

(ਦੂਜਾ) - ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ, ਜੇ ਉਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਲਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ; ਜਾਂ

(ਤੀਜਾ) - ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਭੁੱਲ ਦੁਆਰਾ, ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆ 1:—ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰਕੇ, ਜਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕਿਸੇ ਭੌਤਿਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ, ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕਾਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਏ, ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਾਰੰਟ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ੈਡ ਬੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਸੀ ਜ਼ੈਡ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਏ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀ ਜ਼ੈਡ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਏ ਨੂੰ ਸੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਬੀ ਸੀ. ਵਿਆਖਿਆ 2 ਦੇ ਖਦਸ਼ੇ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਕੇ ਉਕਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।—ਕੋਈ ਵੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

30. ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 ਵਿੱਚ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਜੁਰਮ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"306. ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣਾ- ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 10 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

31. ਇਹ ਸਵਾਲ ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਇਆ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਗ੍ਰਾਫ 12 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ (ਦੂਜਾ) ਸੋਧ ਐਕਟ, 1983 ਦੁਆਰਾ 26.12.1983 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਬੂਤ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿੱਥੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਤੀ ਜਾਂ ਸਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਬੂਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੇ ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਘਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਭੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ. ਧਾਰਾ 113-ਏ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ (i) ਔਰਤ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ii) ਅਜਿਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, (iii) ਪਤੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ "ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੂਜਾ, ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਇੱਕ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਾਂਗ, ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ; ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਅਨੁਮਾਨ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ 'ਕੇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ' ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧਾਰਨਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ - 'ਕੇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਹਾਲਾਤ' ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ

---

2 (2001) 9 ਐਸਸੀਸੀ 618

ਧਾਰਾ 113-ਏ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਬੇਰਹਿਮੀ ਅਤੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਬੰਧ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਖ਼ਰੀ ਪਰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਅਨੁਮਾਨ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 113-ਏ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ 'ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਹੋ' ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ- "ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।"

32. ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ:-

i. ਔਰਤ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ

ii. ਅਜਿਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ,

iii. ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

33. ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ, ਤਿੰਨੋਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

34. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਾਂਗ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ **ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ)** ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ।

35. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ 'ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਮੰਨੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

36. ਸ਼ਬਦ 'ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਹੋ' ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਐਕਟ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਕਤ ਤੱਥ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਬਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

37. ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸਬੂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੇਰਹਿਮੀ ਜਾਂ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

38. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਧਾਰਾ 498-ਏ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

39. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ *ਰਮੇਸ਼ ਵਿਠਲ ਪਾਟਿਲ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ* [3] ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 26 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ:

> *"ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਲਈ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਕੇਸ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਚੀ ਗਈ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1983 ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।*
>
> *ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੇਰਹਿਮੀ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।*

---

3 (2014) 11 ਐਸਸੀਸੀ 516

ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ।"

40. ***ਸਤੀਸ਼ ਸ਼ੈਂਟੀ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ*** ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

*ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਧਾਰਾ 498 ਏ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ, ਅਦਾਲਤ ਉਕਸਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। **ਕੇ. ਪ੍ਰੇਮਾ ਐਸ. ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ ਬਨਾਮ ਯਾਦਵਾ,** ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਥਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।*

41. **ਕੇ. ਪ੍ਰੇਮਾ ਐਸ ਰਾਓ (ਸੁਪਰਾ)** ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 215 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਅਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੋਸ਼ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਟ੍ਰੇਲ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ:

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹੀ ਤੱਥ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਚ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 ਤਹਿਤ ਪਤਨੀ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 304 ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਜ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਉੱਚ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 113ਏ ਤਹਿਤ ਵੀ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498 ਏ ਤਹਿਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ)

42. ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਨਿਰਭਰਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498ਏ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਬੇਰਹਿਮੀ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੋਲ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ।

---

4 (2016) 12 ਐਸਸੀਸੀ 759

5 (2003) 1 ਐਸਸੀਸੀ 217

6 (2020) 14 ਐਸਸੀਸੀ 264

ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੋਲ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

> *"37. ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ ਸਿਰਫ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੀ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਬੇਰਹਿਮੀ ਕਾਰਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:*
>
> *ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 28.9.94 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਬੋਹਣ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਨੂੰਹ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਭਾਬੀ ਦੀ ਮੌਤ ਆਮ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੋਈ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਬੇਰਹਿਮੀ ਅਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਜ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੈ"।*
>
> *38. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਾਰਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ"।*

43. ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 29.05.2000 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ:

ਚਾਰਜ

ਮੈਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਏ.ਸੀ. ਮੋਦੀ, ਵਡੋਦਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ,

ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਵਿਆਹ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਦੁੱਧ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ 25,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਲੈਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਵਾਰ-ਵਾਰ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਤਾਹੇਰਾਬੇਨ ਦੀ ਸੱਸ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭੜਕਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਤੁਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਦਤਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮੌਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕਾਰਨ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ, 14/12/1997 ਨੂੰ 17:00 ਵਜੇ ਤੋਂ 17:30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਤਾਹੇਰਾਬੇਨ ਨੇ ਮੇਧਾਦ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਪੀ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਤਾਹਰਾਬੇਨ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 306, 498-ਏ ਅਤੇ 114 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਖਿਲਾਫ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

44. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਬੂਤ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕੋਲ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਚਾਚਾ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ-ਇਨ-ਚੀਫ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਹੇਰਾ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਚਲੀ ਗਈ। ਤਾਹੇਰਾ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਗੁਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਸਹੁਰਾ, ਸੱਸ ਅਤੇ ਨਨਦ ਮਧੂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਤਾਹੇਰਾ ਦਾ ਵਿਆਹ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦੋ ਜਾਂ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੱਲਿਆ। ਗੁਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਸ਼ੱਕੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਤਾਹੇਰਾ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ੱਕੀ ਸੁਭਾਅ ਕਾਰਨ ਤਾਹੇਰਾ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਹੇਰਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ 25,000 ਰੁਪਏ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੱਝਾਂ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਤਾਹੇਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀ, ਉਹ ਪੈਸੇ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਕਮ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਗੁਮਾਨਸਿੰਘ ਤਾਹੇਰਾ ਨੂੰ ਕੁੱਟਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਤਾਹੇਰਾ ਦੀ ਸੱਸ ਦੱਸਦੀ ਸੀ ਕਿ, ਤਾਹੇਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਤਾਹੇਰਾ ਦੀ ਸੱਸ ਤਾਹੇਰਾ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਮੁਸਤਫਾ ਦੇ ਘਰ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਥਾਂ ਤਾਹੇਰਾ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੱਸੀਆਂ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਭਰਾ ਅਤੇ ਭਾਬੀ ਨੇ ਦੱਸੀਆਂ ਸਨ। ਤਾਹੇਰਾ 5-7 ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਦੱਸੀਆਂ ਸਨ.....

> *"ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ, ਮੁਸਤਫਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ, ਮੇਦਾਧ ਤੋਂ ਤਾਹੇਰਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸੱਸ ਉਸਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਤਾਹੇਰਾ ਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਾਮਿਲ ਤੋਂ ਮੱਝਾਂ ਖਰੀਦਦੇ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ 5000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਤਾਹੇਰਾ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਾਹੇਰਾ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਅਜਮੇਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ 500 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। 500 ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਹ ਰਕਮ ਤਾਹੇਰਾ ਦੀ ਸੱਸ ਦਰੀਆਬੇਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੁਣ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤਾਹੇਰਾ ਨੇ ਉਸ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।*

ਦੂਜੇ ਦਿਨ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸਕੀਨਾ, ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਰਸ਼ੀਦਾ ਅਤੇ ਮੈਂ, ਯਾਨੀ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨਵਿਅਕਤੀ, ਤਿੰਨ ਪਹੀਆ ਟੈਂਪੂ ਵਿੱਚ ਮੇਧਾੜ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਤਾਹੇਰਾ ਦੀ ਸੱਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਾਂ। ਤਾਹੇਰਾ ਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ, ਉਸਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਹੋਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਹੇਰਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤਾਹੇਰਾ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਅਜਮੇਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਤਾਹੇਰਾ ਨੂੰ ਭੇਜ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ। ਤਾਹੇਰਾ 2-3 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਮੇਰੇ ਘਰ ਰਹੀ ਅਤੇ ਤਾਹੇਰਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਗੁਮਾਨਸਿੰਘ ਰਕਮ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੱਸ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤਾਹੇਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸਦੀ ਸੱਸ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਮਾਨਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਤਾਹੇਰਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਹ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕੇਗੀ। ਤਾਹੇਰਾ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਨੇ ਅਜਮੇਰ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤਾਹੇਰਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦੁਖਦਾਈ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਣਗੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਜੇ ਹੋਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੇਜਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ਟੈਂਪੂ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਰ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਮੇਦਾਧ ਵਿਖੇ ਉਸਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਰਾਤ 11:00 ਤੋਂ 11:30 ਵਜੇ, ਫਾਤਮਾਬੇਨ ਤਾਹੇਰਾ ਦੀ ਸੱਸ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮ ਫਾਤਮਾਬੇਨ ਦਾ ਜਵਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਾਹੇਰਾ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮੁਸਤਫਾ ਨੂੰ ਦੇਣ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰਨਗਰ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਮੁਸਤਫਾ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਣ ਲਈ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਉਸਮਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਤੰਡਲਜਾ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਮੁਸਤਫਾ ਦੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਾਹੇਰਾ ਦੀ ਮੌਤ ਉਸ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ..... ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਲਿਆ ਸੀ।"

45. ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਉਲਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 113-ਏ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ।

46. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

47. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਿਭੂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਬੋਸ ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਬੇਦਾਅਵਾ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ/ਨਿਆਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ/ ਨਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

